सिकाइ निरन्तरता अभियान

स्व-अध्ययन सामग्री



सन्दर्भ :

हालको अवस्थामा सिर्जित परिस्थितिले गर्दा बालबालिका विद्यालय जानबाट बञ्चित भई घरमा नै बस्न बाध्य भएका छन् । नयाँ परिवेशमा बालबालिकाको सिकाइमा पनि वैकल्पिक विधिहरूको खोजी र प्रयोग गर्नुपर्ने हुन्छ । विभिन्न वैकल्पिक विधिहरूमध्ये स्व-अध्ययन सामग्रीको प्रयोग पनि एउटा प्रभावकारी सिकाइको विधि हो । स्व-अध्ययन सामग्री भन्नाले बालबालिका आफैँले वा शिक्षक, अभिभावक वा अन्य व्यक्तिहरूको थोरै सहयोगले सिक्न सक्ने गरी निर्माण गरिएका सामग्रीलाई बुझाउँदछ । अत्यधिक प्रयोगमा आएका केही स्व-अध्ययन सामग्रीहरू निम्न अनुसार छन् । जस्तै :

१. पाठ्यपुस्तक
२. सान्दर्भिक पठन सामग्री
३. विद्यार्थी कार्यपुस्तिका
४. खोजमूलक कार्यहरू
५. घरमै गर्न सकिने परियोजना कार्य
६. छोटा श्रव्य, दृश्य सामग्रीहरू
७. कथा, कविता, खेल आदि ।

महत्त्व :

स्व-अध्ययन सामग्रीका महत्त्व सामान्यतया: जुनसुकै समयमा पनि हुन्छ । हालको जस्तै विपद्जन्य परिवेशमा यसको महत्त्व झनै बढी हुन्छ । बालबालिकालाई स्व-अध्ययन सामग्रीका माध्यमले सिकाउन सकिएमा निम्न लिखित पक्षमा सम्बोधन गर्न सकिन्छ । जस्तै :

- सिकाइलाई निरन्तरता दिन,
- विभिन्न सिकाइ क्रियाकलापहरूमा संलग्न गराई पाठ्यक्रमले तोकेको न्यूनतम् सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न,
- खोजमूलक सिकाइमा प्रेरित गर्न,
- घर र समुदायमा घट्ने घटना र परिवेशलाई सिकाइसँग जोड्न ।

प्रभावकारी प्रयोग :

विद्यार्थीहरूबाट स्व-अध्ययन सामग्रीको प्रभावकारी प्रयोग सुनिश्चित गर्न देहायका कार्यहरू गर्न आवश्यक छ । जस्तै :

- प्रत्येक विद्यालयले आफ्नो विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको समुदायमा मानव संसाधन नक्साङ्कन (Human Resource Mapping) गर्ने । मानव संशाधन शिक्षक, अभिभावक, माथिल्लो कक्षामा पढ्ने विद्यार्थी र अन्य स्वयम्सेवकहरू हुन सक्दछन्,
- बालबालिकाको सङ्ख्या र घरहरूबिचको दूरीका आधारमा प्रत्येक समुदायमा केही सिकाइ केन्द्रहरू निर्माण गर्ने,

नेपाल सरकार
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय
शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र

SMC Federation of Nepal

cnt
Nepal Education Cluster
नेपाल शिक्षा समूह

unicef

३. मानव संशाधान नक्साङ्कन (Human Resource Mapping) बाट पहिचान गरिएकाहरूलाई प्रत्येक सिकाइ केन्द्रमा सहजकर्ताका रूपमा परिचालन गर्नुपर्छ,

४. समुदायभित्र बालबालिकाको स-साना समूहहरू बनाउने र उपलब्ध गराइएको स्व-अध्ययन सामग्रीहरूका सम्बन्धमा छलफल चलाउने,

५. निश्चित समयको अन्तरालमा (जस्तै: हप्ताको २ दिन) सहजकर्ताहरूले बालबालिकालाई टेलिफोनमार्फत् वा सिकाइ केन्द्रमा प्रत्यक्ष भेटी स्व-अध्ययन सामग्रीहरूमा राखिएका क्रियाकलापहरूका सम्बन्धमा छलफल गर्ने, आवश्यक सहयोग गर्ने र सम्पन्न गरेका क्रियाकलापहरूमा पृष्ठपोषण दिने ।

पहुँच :

१. सम्पूर्ण सिकाइ केन्द्रका बालबालिका तथा अभिभावकलाई सहजकर्तामार्फत् स्व-अध्ययन सामग्री वितरण गरी त्यसलाई कसरी प्रयोग गरी क्रियाकलापहरू सम्पन्न गर्ने भन्ने कुराको अभिमुखीकरण गराउने,

२. स्थानीय तहहरूले विषयगतरूपमा दक्ष शिक्षकहरूको समूह निर्माण गरी ती शिक्षकहरूलाई स्थानीय आवश्यकताहरू पहिचान गर्न लगाई स्थानीयस्तरमा नै स्व-अध्ययन सामग्रीहरूको निर्माण गर्ने,

३. स्थानीय सन्दर्भ, चाडबाड, रीतिरिवाज, वेशभूषा, संस्कृतिलाई दृष्टिगता गरी स्व-अध्ययन सामग्रीहरू बनाउने,

४. शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र र अन्य निकायहरूले निर्माण गरेका प्रभावकारी स्व-अध्ययन सामग्रीहरूको पहिचान गर्ने, सङ्कलन गर्ने र प्रत्येक सिकाइ केन्द्रमा आवश्यकता अनुसार उपलब्ध गराउने संयन्त्र प्रत्येक स्थानीय तहले तयार गर्ने ।

उपयोगी वेभसाइट :

सिकाइ चौतारी : https://learning.cehrd.edu.np

स्वाध्ययन तथा सिकाइ क्रियाकलाप सामग्री : https://doe.gov.np/article/1101/test.html

पाठ्यक्रम विकास केन्द्र : https://moecdc.gov.np

शिक्षकमा आवश्यक सिप :

स्व-अध्ययन सामग्रीको प्रयोगलाई प्रभावकारी बनाउन शिक्षकमा निम्नलिखित आधारभूत सिप हुनुपर्छ । जस्तै :

१. स्व-अध्ययन सामग्रीहरू प्रमाणिक (Authentic) स्थानबाट खोजी गर्ने,

२. स्थानीय आवश्यकता अनुसार स्व-अध्ययन सामग्रीहरूको निर्माण गर्ने,

३. प्रभावकारी सञ्चार तथा सम्बन्ध विस्तार गर्ने,

४. स्थानीय, प्रदेश तथा सङ्घीय तहमा समन्वय गर्ने,

५. समुदायमा विभिन्न विषय क्षेत्रमा सहजीकरण गर्न सक्ने व्यक्तिहरूको पहिचान गर्ने,

६. बालबालिकाको क्षमता पहिचान गर्ने ।

नेपाल सरकार
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय
शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र
SMC Federation of Nepal
Nepal Education Cluster
नेपाल शिक्षा समूह
unicef